List 22. **NOVICE** Tečaj LII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., po — pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 1. junija 1894.

Politiški oddelek.

Hohenwartova zaupnica.

Dunajski časopis „Reichspost“ je bil sprožil vprašanje, more li po vsem, kar je grof Hohenwart že storil poslednje mesece, še ostati načelnik konservativnemu klubu. Ta list je pod posebno rubriko navajal razne izjave proti grofu Hohenwartu.

Mi danes Hohenwartovega postopanja ne mislimo razrešetavati natančneje in presojevati, temveč nam je le na tem, da povemo svoje mnenje o vprašanju, ki je je sprožil ta krščanskosocijalni list na Dunaji. Po našem mnenji pač dunajski krščanski socijalisti nimajo odločevati in ugibati, kdo bodi vodja konservativnemu klubu. To imajo odločevati le člani tega kluba, in nobeden drugi. Če vidijo ti člani, da grof Hohenwart postopa po njegovih nazorih, nimajo nobenega povoda ga odstranjati. Da pa mej konservativci in krščanskimi socijalisti ne bode dolgo vladala sloga, to so pa že morali naprej vedeti. Posebno sedaj taka sloga ni mogoča, ko so jedni v koaliciji, drugi pa zunaj nje.

Od konservativcev že zahteva čast in poštenje, da branijo koalicijo, ko so jej pristopili. Gospodje so gotovo dobro premislili, predno so storili ta korak. Dobro so vedeli, da jih mnogo stvari veže z liberalci, da so jim poleg Poljakov nemški liberalci najsorodnejša stranka, s katero se jim kaže združiti. Ves dosedanji boj konservativcev proti liberalizmu, zlasti v gospodarskem oziru, je bil le bolj agitacijsko sredstvo. Grof Hohenwart, ko je govoril o vezeh, ki jih vežejo z liberalci, ni govoril le v svojem imenu, temveč v imenu, v sporazumljenju in po nalogu svojega kluba. Da se klubovi člani ž njim niso strinjali, pa bi se koalicija nikdar sklenila ne bila. Sklenilo se je jedino, ker so jo konservativci ravno tako ali pa še bolj zaželeli nego liberalci.

Tudi sedaj, ko je grof Hohenwart v svojem klubu bil porabil svoj vpliv za valuto, ni ravnal proti mnenju klubovih članov. Kot dolgoletni vodja je pač dobro poznal svoje ljudi. Vedel je, da jim na vsem uporu ni nič resnega, s svojim uporom je jim le pomagal, da so mogli razveljaviti jim malo neljub sklep. Nekateri konservativni poslanci so v klubu izrekli se proti valuti zaradi svojih volilcev. Po čitanju raznih listov so se tudi tirolski, in gorenjeavstrijski volilci že toliko zbistrili, da bode vrejenje valute, posebno po načinu, kakor je misli izvajati Plener, le v prid velicim kapitalistom, da za državo pomenja nekaj milijonov več dolga, za davkoplačevalce pa večje davke. Da bi konservativni poslanci ne zgubili zaupanja volilcev, so se nekateri v klubu oglasili proti valuti. Nadejali so se, da ostanejo v manjšini in po tem so pa mislili stvar razglasiti po časopisih, da volilci izvedo, kako skrbe za njih koristi. Slučajno je pa bilo tedaj pri seji malo čeških veleposestnikov, katerih interesi so pa tudi v tej stvari slični z interesi židovskih liberalcev, in zatorej je obveljal predlog teh navideznih nasprotnikov valutne reforme. Jedva je pa bil sklep storjen, so se že kesali, posebno, ker so videli, da koalicija pride v nevarnost. Sedaj je jim bilo le na tem, da se sklep razveljavi, v kar je jim pomagal grof Hohenwart, preteč, da odloži klubovo predsedstvo. Da je jim res kaj bilo na tem, da vlada propade s svojo predlogo, bi ne bili kar tako pustili ovreči klubovega sklepa, in bi pozneje bili iz kluba izstopili. Kadar gre za tako važno stvar in za milijone novih davkov, tedaj samo pretenje jedne osebe ne omaje prepričanja mož, ako so v resnici za to ali ono stran odločeni. Hohenwart je le mogel zmagati, ker so nemški konservativci sami želeli, da njegova obvelja.

Ker se grof Hohenwart strinja s člani svojega kluba, je naravnost smešno popraševati, more li on še ostati predsednik temu klubu. Tukaj imajo odločevati samo konservativni poslanci. „Reichspost“ je popolnoma na napačni poti, ako se tukaj sklicuje na mišljenje prebivalstva.

Prebivalstvo ima pač važno besedo, ali nima odločevati o tem, kdo bodi predsednik klubov, temveč le o tem, kakega mišljenja poslanci naj se volijo. Če misli ta list, da se prebivalstvo ne vjema s politiko konservativ-

nega kluba, začne naj borbo proti konservativnim poslancem sploh, ne pa proti grofu Hohenwartu, ki le izvršuje, kar konservativni poslanci žele. Popolnoma umljivo bi bilo nam, ako bi „Reichspost“ priporočal, da se začno podpisavati nezaupnice poslancem konservativnega kluba, ako res list misli, da se ne vjemajo s svojimi volilci. Seveda tukaj je poprej govoriti z drugimi poslanci, nego z grofom Hohenwartom. Poslednjemu je večina volilnih mož nedavno izrekla zaupnico, torej se o njem ne more trditi, da se ne vjema s svojimi volilci. Naj je politika grofa Hohenwarta dobra ali ne, ali to je konštatovano, da se volilci strinjajo ž njo, in posebno tisti možje po Gorenjskem, ki veljajo za stebre konservatizma, so jo odobrili. Posebno duhovščina se je izrekla za njo. Volilci so pač dobro premislili, kaj so podpisali in le krivico bi jim delali, ako bi trdili, da niso prepričani, da bode zveza z nemškimi liberalci imela najboljše posledice in da jo povsem odobravajo. Mi nismo za to zvezo, ali tukaj mnenje časnikarjev ni merodajno, temveč mnenje volilcev.

Dolžnost časnikarjev je, da o vsaki stvari odkrijejo dobre in slabe strani, in to smo storili, naposled naj pa sodijo volilci. Če volilci druzih konservativnih poslancev, niso za zvezo z liberalci, naj se pa poskrbi od nasprotnikov koalicije, da to izreko v nezaupnici svojemu poslancu, ako so le gotovi, da se naposled nezaupnica ne spremeni v zaupnico.

Krščanski socijalisti imajo tukaj jasno pot. Če mislijo, da se ljudstvo bolj strinja z njih nazori, nego s politiko konservativcev, je njih dolžnost, da začno agitacijo proti konservativnim poslancem, ako pa tega niso prepričani, potem je pač njih rovanje proti grofu Hohenwartu naravnost smešno.

Mi smo takoj ob začetku koalicije trdili, da so konservatini poslanci za koalicijo, da je grof Hohenwart ravnal le po njih nalogu. Nekateri konservativni poslanci so semtertja se izjavili, kakor bi se prav ne vjemali s sedanjo politiko Hohenwartovo in bi bili radi stvar tako presukali, kakor bi grof Hohenwart bil se ravnal le po željah čeških veleposestnikov, druzih bi pa ne bil nič vprašal za svet, ko je sklepal zvezo z liberalci.

Da je to mnenje povsem napačno, se je pokazalo minoli petek. Zbral se je ves konservativni klub in govorniki raznih skupin tega kluba so odločno naglašali zaupanje grofu Hohenwartu. V imenu slovenskih poslancev je govoril g. poslanec Klun. Klub je jednoglasno izrekel grofu Hohenwartu zaupnico in izražil željo, da naj mu še nadalje ostane vodja. Grofu Hohenwartu je posebna deputacija kluba izročila zaupnico.

To je jasen dokaz, da se s politiko grofa Hohenwarta strinja ves konservativni klub, da grof postopa popolnoma v zmislu klubovem. Za dobre in slabe posledice njegove politike je odgovoren ves klub. Boj proti grofu Hohenwartu ni umesten, temveč le boj proti konservativni stranki sploh, ako kdo sodi, da ta politika ni prava. Če se bodo krščanski socijalisti upali začeti boj, ne vemo, najbrž ne. Boj proti Hohenwartu samemu je pa sedaj brez vsacega pomena. Ž njim je konservativna stranka solidarna, ž njim stoji in ž njim pade. To je pomen poslednji Hohenwartovi zaupnici.

Politični pregled.

Državni zbor je končal budgetno debato Pri trgovskem ministerstvu je poslanec dr. Ferjančič zagovarjal železnico iz Škofjeloke v Divačo. Tudi nekateri poslanci zagovarjali so novo železniško zvezo s Trstom. Huda debata je bila o samostojnem predlogu Mladočehov, da naj državni zbor preiskuje, če se pravosodnega ministra ukaz o konfiskacijah državnozborskih govorov vjema z veljavnimi zakoni Proti temu predlogu zlasti proti njegovi nujnosti so bili seveda vsi pristaši koalicije, predlog so pa zagovarjali poslanci najrazličnejših strank zunaj koalicije. Da se je nujnost odklonila, je umevno samo po sebi. Z nujnostjo je pa seveda pokopan predlog sam, ker se bode že gledalo, da iz odseka več v zbornico ne pride. Državni zbor bode zboroval še do 4. t. m., potem pa pojde na počitnice.

Ogerski ministerski predsednik Wekerle je v veliki zadregi zaradi civilnega zakona obrnil se tudi do rumunskih škofov, da bi drugi pot glasovali za vlado v gospodski zbornici. Obetal je, da vlada hoče se ozirati na rumunske želje, pred vseh hoče za njih županijo imenovati rumunskega zastopnika, nadškofom imenovati lugoškega škofa Mihalijeja in v Lugošu imenovati zopet Rumuna za škofa. V Aradi in Karasebeku se pa osnujeta rumunski gimnaziji. Rumuski škofje so odločno odbili vse vladne ponudbe in jako ostro okresali vlado, da se s tem rumunski narod zadovoljiti ne more. Seveda tacega odgovora Wekerle ni pričakoval. Mislil je, da Rumuni za vsako drobtino pojdejo v vladni tabor. Dosti več se pa jim Wekerle ne upa dovoljiti, ker bi sicer nastal grozen krik mej vsemi madjarskimi strankami, katere so proti Nemadjarom vse jednako krivične.

Kraljevski komisar. — Gibanje Slovakov in Rumunov nič kaj ne ugaja Madjarom. Mislili so, da so že zatrli ti dve narodnosti, ko se zopet začenjati zavedati. Rumunci so v posebni spomenici pojasnili krivice, ki se jim gode. Spomenice niso mogli izročiti vladarju, kakor so želeli, ali svet je izvedel le krivice, ki se Rumunom gode. Madjari so vsled tega zgubili mnogo ugleda po svetu, katerega so poprej uživali Rumunske rodoljube, ki so sestavili to spomenico, so tožili zaradi hujskanja in bili so obsojeni Lucaciu na 5, Comsa na 3 leta, Coroida na 2 leti 8 mesecev, Teodor Mihali, Patita, Gerasim Dovide in Barciantu na $2^1/_2$ leta, Miha Veliciu, in Ratiu na 2 leti, Suciu pa $1^1/_2$ leta, Pop 1 leto, Christea in Dijoniz Roman na 8 mesecev, in Barbu na dva meseca ječe. Poleg tega so obsojeni, da naj nosijo solidarno vse sodnje stroške za objavljenje razsodbe z razlogi v onih madjarskih, rumunskih in nemških listih, katere bode naznanil državni pravdnik. Obsojenci so napovedali pritožbo ničnosti. Obravnava v Kološu se je vršila pred samimi madjarskimi porotniki in se je kratila zatožencem večkrat pravica zagovoru. Upati pač ni, da bi pritožba pri sedanjih razmerah na Ogerskem kaj pomagala. Najbolj je pa Madjare jezilo, da so k tej obravnavi prišli nekateri tuji časnikarji, da svetu razkrijejo vse krivice, ki se gode Romunom. Radi bi bili sami svetu stvar pokazali v takšni luči, kakor sami žele. Celo v ogerski zbornici poslancev so se hudovali nad temi tujimi poročevalci. Slovaki so si nakopali posebno jezo Madjarov s tem, da si osnujejo svojo gimnazijo, ko so jim Madjari vse njih prejšnje gimnazije zaprli. V Budimpešti sedaj premišljajo, kako bi preprečili to gibanje. Govori se, da mislijo na to, da na Erdeljsko in Slovaško pošljejo posebne kraljeve komisarje z izrednimi pooblastili, da bode s silo ovirali slovaško in rumunsko

narodno življenje. Seveda se ne ve, koliko časa bode tako sredstvo pomagalo.

Slovaška zmaga. — Te dni je zborovala skupščina protestantskega okrožja onostran Donave. V tej skupščini imajo Slovaki večino. Madjari in pomadjarjeni Slovaki si pa že dolgo prizadevajo, da bi dobili večino. Letos so prišli z dvema predlogoma, da se nekoliko premeni organizacija cerkve, ker je tega treba zaradi olajšanja administracije. Slovaki so pa spoznali, da Madjarov ne vodi skrb za cerkev, temveč merijo njih predlogi jedino na to, da bi Madjari in njih privrženci v skupščini dobili večino. Skupščina je zavrgla njih predlog, in se zaradi tega Madjari grozno jeze nad Slovaki. Nadejali so se, da v cerkvi dobe dobro sredstvo za madjarizacijo pa, jim je izpodletelo. Seveda Madjari ne bodo pustili svojega rovanja, temveč bodo poskušali napraviti razpor mej Slovaki.

Italija. — Poslanska zbornica je pričela razpravljati o finančnih načrtih, kaj je namreč storiti in kako finančno propali Italiji zopet pomoči na noge. K debati se je oglasilo do sedaj 91 govornikov in predložilo se je 25 predlogov o tem. Če se pomisli, da imajo poslanci, ki so predložili teh 25 predlogov, pravico iste utemeljiti, trpela bo potemtakem le glavna debata cel mesec. Upati je vendar, da bo debata končana v 14 dneh, ker bodo isto prej sklenili, kakor pridejo vsi govorniki na vrsto.

Srbija. — Vlada dala je zapreti popa Milana Gjuriča in kmetskega voditelja Tajšič-a, češ, da se je prepričala, da ta dva propagirata za protidinastično zaroto. Pozaprli so tudi več drugih radikalcev, druge so dali pod policijsko varstvo. — Vlada razširja zadnji čas tudi vest, da je prišla na sled precej obsežni tovarni za patrone, iz katere naj bi bili vstaši dobili potrebno strelivo Take in ednake grozne stvari vlada pravi, da jih je zasledila, da je torej morala poseči po najstrožjem sredstvu, da je obustavila vstajo. Druge vesti pa zopet zatrjujejo, in posebni ruski listi zagotovljajo, da na vstajo v Srbiji ni verjeti, da bi se bila pripravljala. Celo Gjurič in Tajšič, zaznamovana kot nasprotnika sedanje dinastije, v tem trenotku nista ničesar zakrivala. Trgovec Čebinac, o katerem so toliko kričali, da je podpiral Karagjorgjeviča pri njegovih težnjah, je baje povsem nedolžen. On je imel res zveze s Karagjorgjevičem, a le iz dobičkarije, nikakor pa ga ni podpiral pri dejanju, da bi zasedel srbski prestol. Vsa protidinastična ruvanja je Milan več ali manj si izmislil, seveda za to, da je imel povod napraviti znani korak, katerega sedaj toli izkorišča sebi v prid. Radikalce le je hotel uničiti, zato je to storil. Dinastija Obrenovičeva ni bila nič v nevarnosti. Zmanjkalo mu je pod palcem, zato je prišel v Beligrad nazaj in pričel homatije napravljati, ki naj bi popolnoma propalega zopet rehabilitirale Mladi kralj Aleksander mu je šel na limanice ne tako pa kraljica Natalija, ki neče ničesar slišati o povratu v Beligrad. Ona že ve zakaj, pač pozna predobro Milana

Bolgarija. — Stambulovo ministerstvo je dalo ostavko. Vladi nasprotna stranka se je močno okrepila in vedno glasneje zahtevala, da odstopi Stambulov, in ministerstvo je moralo odstopiti. Kdo sestavi novo vlado se ne ve. Mej opozicijonalci in Stambulovimi pristaši je prišlo že do rabuk.

Francija. — Mnogim je naročil republikanski predsednik Carnot, naj sestavijo novo ministerstvo, a vsak se še podstopil ni misije prevzeti. To je znak, kako težko mora biti sestaviti novo ministerstvo na Francoskem. Tudi poslanske zbornice predsednik Dupuy je začetkoma odklonil dano mu nalogo. Zdaj še-le se je po prigovarjanju Carnota resno poprijel dela in posrečilo se mu je sestaviti novo ministerstvo. Da pa ni hotel noben prevzeti sestave ministerstva, je vzrok to, ker mora na jesen, ko bo voljen novi predsednik republike, itak vsaka vlada odstopiti. Ko bi se Dupuy-u ne bi bilo posrečilo sestaviti ministerstva, bi bil Carnot sestavil uradniško ministerstvo, ki bi bilo vodilo državno upravo do jeseni.

Rusija. — Car je izdal ukaz, ki močno omejuje predpravice ministrom. Dosedaj so imeli posamni ministri pravico, da so imenovali nižje uradnike. Pri teh imenovanjih odločilne so bile pa prav v mnogih slučajih protekcije in dogodilo se je večkrat, da je bila uradnikom imenovana kaka politično sumljiva oseba. Da se temu v okom pride, je car odredil, da je sestaviti pod njegovim neposrednim nadzorstvom stoječo komisijo, ki bo predlagala imenovanje uradnikov. Imenovanja se bodo povsem neodvisno od ministerstev izvrševala. — Nemški in angleški listi vedo povedati, da so na Ruskem prišli na sled veliki zaroti, ki je nameravala razstreliti neko carsko palačo, stoječo ob železniški progi Vitebsk-Orel, kjer bode car za časa letošnjih velikih vojaških vaj dlje časa bival. Koliko je na tem resnice, se še ne ve.

Obrtnija.

Kranjski odposlanci pri obrtni enketi na Dunaji.

(Dalje.)

Predsednikov namestnik: To že učna prava več let želi, pa se upirajo zadruge. Imate li v Ljubljani več nadaljevalnih šol?

Izvedenec Kunc: Dve na ljudskih šolah in jedno na realki.

Izvedenec Tuma: Kar se tega vprašanja tiče, bi jaz bil za to, da bodi pouk obvezen, kajti tako se nikdo dosti ne uči. Opomnil bi pa, da bi mi bili za to le, če se nam dajo večje pravice. Obrtnik naj bi ne imel le pravice, da učence priganja kdo ve k čemu vse, sicer je pa jednak vsakemu kmetu v svojih pravicah. Nadalje bi opomnil, da se mi šolski čas od $^1/_2$ 8 do $^1/_2$ 9 ure ne zdi ugoden za šolo. Mnogo učencev ima hrano in stanovanje doma in zlasti po zimi je jako težavno, če mora učenec pri slabem vremenu še jedno ali poldrugo uro hoditi domn.

Načelnikov namestnik: To se vam lahko hitro, morda že drugo leto premeni, le obrnite se do ministerstva. Vam lahko zagotovim, da učna uprava jako želi, da je nadaljevalni pouk tako zgodej, kakor je le mogoče.

Tuma: Nadalje bi predlagal, da bi učitelji ali pa magistrat strožje postopali s tistimi, ki ne hodijo v šolo. Moj svak je učitelj in pokazal mi je katalog, da je neki učenec v kratkem času zamudil 196 ur.

Predsednikov namestnik: Mari pri vas doma nimate prekolekovalnih knjižic. Vsak učenec mora imeti tako knjižico, katero se slednji dan prekolekuje in on jo mora pokazati mojstru.

Tuma: Če se pride, kadar ima biti šola, k šoli, sliši se strašen krik in ropot in učenci letajo s smodčicami v ustih, kakor kresnice. V šolo pa skoro nobeden ne gre.

Izvedenec Kunc: Seveda se bode krivda izvračala na zadrugo, ker je ona v prvi vrsti dolžna izvesti, kar predpisuje zakon in kar je namen učenju. Da se pa stvar tako slabo izvršuje, da se za izobraževanje, nravno in versko vzgojo učencev tako malo brigajo, to pač prihaja od tod, da noben mojster ne veruje niti v svojo niti v učenčevo prihodnjost. Misli si, saj je vse jedno poginemo tako ali tako, nič se ne da storiti, naj se že učenec kaj uči,

ali pa ne. Velika industrija vse uniči. Na enketi smo že slišali, da smo že v to odločeni, da propademo. Če vladajo take ideje, potem je pač le naravno, da se zadruge ne brigajo toliko za vzgojo učencev, kakor bi se morale. Ko bi zadruge imele več pravic, bi tudi bolj gledale na vzgojo učencev in jih strožje držale. Če dobimo večje pravice, in bode mojster sam videl, da se ohrani, učenec pa, da postane kdaj samostojen, da bodeta oba imela ideale pred seboj, pa se bode vse naredilo.

20. vprašanje: Katere določbe naj se za odpoved trgovskemu pomočnemu osebju vzamejo v obrtni red. (Član 61. trgovskega zakona.)

K temu vprašanju se nobeden ne oglasi.

21. vprašanje: Kako naj se prenaredi, ali popolni § 151. obrt. reda, da se olajša nakup ali najem obrtnih podjetij ali priprav zlasti naprava malo obrtnih pomočnih strojev in motorjev za skupno porabo.

Izvedenec Rebek: govori slovenski in misli, da je pred vsem država dolžna s podporo omogočiti raznim zadrugam, da dobe motorje, in take pomočne stroje. On misli, ko se osnujejo zadružne zveze ali samostojne obrtne zbornice, da naj bi vlada podpirala pred vsem te obrtne zbornice ali zadružne zveze in te naj bi podpirale male obrtnike pri napravi pomočnih strojev. To bi se seveda moralo tako zgoditi, da bi obrtniki mogli po prostoru in času, katerega potrebujejo, uporabljati te pomočne stroje.

Izvedenec Klun: Jaz si vsojam gospodu izvedencu pojasniti, da vprašanje ne gre za to, temveč le za to, ali zadoščajo sedanje določbe, ali jih morda bilo treda popolniti in premeniti tako, da bi se v to smelo porabiti zadružno premoženje po sklepu z navadno ali dvetretjinsko večino.

Rebek misli, da naj se zakon tako predela, da bode treba dvetretjinske večine za tak sklep.

Predsednikov namestnik: Jedna zadruga v Ljubljani je prosila pri trgovinskem ministerstvu za prepust pomočnih strojev za čevljarski obrt — ne vem ali je to storila čevljarska zadruga, ali kaka zveza zadrug, ali bilo je tako. Trgovsko ministerstvo je bilo tudi pripravljeno ustreči, ali ko so se vršila pogajanja, se je pa prošnja umaknila. Ne vem, ali se je to za zaradi tega zgodilo, ker so mislili, da lahko počakajo, da se osnujejo obrtne zbornice ali je pa morda temu kaj druzega uzrok. To je prvi slučaj, kar se trgovsko ministerstvo s tem peča, da se je vse storilo, da se dobi dovoljenje za stvar, ali ko se je dovolilo, pa pride pismo iz Ljubljane, da ne marajo. Morda ve gospod izvedenec, kaj je temu krivo?

Izvedenec Tuma: Kar se tiče tega slučaja, pripetil se je pri naši zadrugi, namreč pri zadrugi čevljarjev v Ljubljani. Pred nam je bil načelnik neki čevljar, ta se je dal od nekega prepričati, kako dobro bi to bilo za nas. Kakor smo se premislili, bi od tega ne bili imeli nobenega dobička, pač pa škodo. Mi bi strojev ne bili dobili v last, temveč le na posodo in potem bi jih bili morali nepoškodovane vrniti, mislim, da bi se to bilo zahtevalo v desetih letih. V Ljubljani pa gre čevljarstvo že tako prav slabo. Ko bi si napravili še stroje, ne bi imeli kaj dela. Jeden bi lahko vse naredil, drugi bi pa lahko šli na sprehod. Spoznali smo, da stroji niso za nas, ker že z rokami nimamo kaj delati. Jaz sem bil tedaj načelnik in sem rekel, naprej naj se nam da delo, potem še le stroji. (Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Zidanje železnic v Ameriki. Nedavno tiskani podatki kažó nam, da se ravnokar zida ali pa se bode zidalo v 48 državah ameriških 411 železničnih prog, katerim je 25.534 milj; koliko se jih bode letos sezidalo, se ne more natanko določiti, vendar potrjuje vedno boljši kupčijski položaj in majhna cena priprav, da bodo sezidali veliko več železnic letos, nego lani. Nedvomljivo je zanje dosti prostora; sedaj pride na vsacih 10 štirjaških milj le šest milj železnice, dočim pride samo v starejših državah 29 milj na 10 štirjaških milj sveta; vendar je razmerje vedno ugodneje. Med tem raslo je prebivalstvo hitro, zadnjih deset let namnožilo se je za celih 12,000.000; železnica mora vštric hoditi, da odpira novim naseljencem nenaseljenih krajev in da zadošča vedno večjim kupčijskim zahtevam na starih krajih.

Kmetijstvo.

Črtice o kmetijski kemiji.

Voda.

(Dalje.)

Spregovooiti je nam nekoliko o raznih oblikah vode in kako gorkota vpliva na vodo. Kakor smo že omenili, nahaja se voda v treh oblikah, kakor led, tekočina in plin. Tista stopinja gorkote, ali naši ljudje bi že rekali, mraza, pri kateri voda zmrzuje, zaznamovali so na toplomerih ali termometrih z 0°. Voda pa vselej še ne zmrzne, ako se tudi ohladi do 0°, temveč je za zmrznjenje potreba tudi, da se voda malo giblje. Voda, ki je popolnoma na miru, ne zmrzne, naj se ohladi še toliko stopinj pod 0°. Če pa tako vodo malo stresemo, ali pa vanjo vržemo kako oglato reč, pa na mah zmrzne. Po zimi večkrat opazujemo, da voda v steklenicah ne zmrzne, ako mirno stoji. Nakrat pa zmrzne, ako jo hočemo iz steklenice uliti ali pa jo kaj stresemo. Sicer se je pa tudi opazovalo, da voda, ki se prav močno giblje, tudi ne zmrzne, naj se tudi ohladi do 0°, ali pa še bolj.

Nekaj posebnega je pa, če opazujemo zmrznenje preveč ohlajene vode. Kakor hitro se voda jame zmrzovati, se njena toplota poviša na 0°, naj je poprej stala še toliko stopinj pod ničlo in ostane pod ničlo, dokler vsa voda ne zmrzne.

Pa še nekaj druzega se je opazovalo pri ohlajenju vode. Voda se stiska, ako jo ohlajamo, in je torej hladna voda težja od gorke. To stiskanje vode se pa vrši le do 4° gorkote, potem se pa jame zopet raztegovati. Led je vsled tega že lahneji nego voda in stoji na vodi.

To, da voda ni vedno težja, čim hladnejša je, je velikega pomena. Voda, ki je ohlajena pod 4°, ostane na

vrhu in led se naredi le po vrhu vode in vodo celo brani, da globočje ne zmrzne. Ko bi pa mrzlejše vode bile vedno težje, bi pale vsled tega vedno na dno. Vode bi od dna zmrzavale in zmrzavale tako dolgo, da bi do vrha premrznile. V taki vodi bi potem poginile vse ribe, ker bi zmrznile. Poleg tega tudi take vode se le počasi odtajale.

Zgornja gorkejša voda bi vedno ostajala na vrhu in bi zatorej se kaj počasi razširjala gorkota v nižje sloje vode, ker voda slabo vodi gorkoto. Prav lahko rečemo, da bi se globokeje vode ne otajale niti v najgorkejšem polletju. Imeli bi povsod podobne razmere, kakor so v sibirskih močvirjih. Nekatera teh močvirjih so jako globoko zmrznela v nenavadno hudih zimah, ki so nekdaj bile še hujše, kakor sedaj. Nikdar se taka močvirja popolnoma ne otajajo. Po letu raste po teh krajih semtertja rž in pšenica, ali če koplješ kake štiri čevlje v zemljo, pa zadeneš na led. Vsled tega v teh krajih ne vspevajo drevesa, ki imajo globoke korenine.

Podobne razmere kakor pri vodi, opažajo se pri nekaterih kovinah, ko prehajajo iz svojega tekočega stanja v trdo obliko. Zaradi tega plava strjena kovina na raztopljeni.

Včasih se opazi, da se tudi na dnu vode zares nareja led. Te prikazni pa dosedaj znanost ni mogla povsem povoljno pojasniti. Nekateri so trdili, da preohlajena voda pride v dotiko z dnom in nakrat zmrzne in se kako prime tal, da se ne more povzdigniti na površje. Čudno bi ne bilo, da bi preohlajena voda nakrat zmrznila, ko pride na dnu reke s kako trdno stvarjo v dotiko. Samo tega ni lahko pojasniti, kako da tako preohlajena voda pride do dna.

Voda se rada ne ogreje. Treba je štiri do petkrat toliko gorkote, ako hočemo vodo za jedno stopinjo ogreti, nego je je potrebno, da ogrejemo za jedno stopinjo jednaki del trde zemlje. Ravno tako se pa tudi voda hitro ne shladi. Oddati mora od sebe štiri- do petkrat toliko gorkote, kakor suha zemlja. Od tod prihaja, da vodni kraji imajo mnogo jednakomernejše podnebje, nego suhi. V vročih deželah se suha zemlja včasih razbeli celo do 80°, ali morje pa v teh krajih nima nikdar nad 30° gorkote, navadno pa še nekaj manj. Podnebje pri morskih krajih in na otocih je mnogo jednakomerneje, nego pa v krajih od morja oddaljenih.

Udsire v Norvegiji leži daleč proti severu ali vendar nima razmerno tako hudih zim nego drugi tako daleč na severu ležeči kraji, ob jednem pa tudi vročih poletij. Razlika gorkote mej najvročejšim in najmrzlejšim mestecem, je samo 13°, dočim je ta razlika Irkucku v Sibiriji štirideset stopinj.

Ta razlika mej primorskim in suhozemnim podnebjem vpliva jako na razvoj rastlinstva v raznih krajih. V Angliji imajo skoro vse leto lepo zeleno, dočim v mnogo južnejših krajih po zimi leži sneg in zmrzuje. Vinska trta pa ne rodi v Angliji, ker ni v nobenem meseci toliko gorkote, da bi dozorelo grozdje. V Sibiriji daleč proti severu prideljujejo rž in pšenico, da si je srednja letna gorkota teh krajev okrog ničle ali pa še precej pod ničlo, zato pa imajo gorka, da rekli bi vroča, poletja, v katerih žita dozore. (Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Striženje konj. Angleški profesor Ferdinand Smith je preiskal pot konj in se prepričal, da je v potu precej organičnih snovij in iz tega je sklepal, da konji zgube mnogo na svoji moči. Smith priporoča striženje konj. Ostriženi konj se tudi manj prehladi, kakor pa neostriženi, ki se z mokro dlako povrne v hlev in večkrat mine več ur predno se posuši. Neki skušeni zdravnik je izjavil, da striženje konj več pomaga, nego $^1/_2$ kilograma žita slednji dan.

Rahljanje zemlje po polivanji. Kadar moramo zaradi velike suše močno polivati, se zemlja jako skrči in treba jo je zrahljati. Rahljati se pa ne sme ali k večjemu sme jako rahlo, dokler se niso dobro vkoreninile mlade rastline.

Poučni in zabavni del.

Slovenska Matica

je imela dne 17. maja 1894. svoj občni zbor, na katerem je marljivi društveni tajnik gospod Evgen Lah poročal o delovanju odborovem v minoli društveni dobi od 1. junija 1893. do 30. aprila 1894. Odbor je imel v tem času pet sej. Novih društvenih pravil, potrjenih po lanskem občnem zboru, je dal odbor tiskati 4000 izvodov. 1600 izvodov se je že razdelilo mej društvenike, druge pa dobe novi v prihodnjih letih pristopivši udje. Nadalje posnamemo iz tajnikovega poročila, da je odbor v prvi seji po občnem zboru se ustanovil in končno odobril književni program 1893. l. V decembrovi seji se je odbor poglavitno posvetoval o tiskarskih, pisateljskih in korektorskih nagradah in napravil nekaj bistveno različnih sklepov, po katerih se bo tudi v prihodnje o tej stvari ravnal. V marcijevi seji je odbor razvil svoj načrt za letošnje društvene knjige, v aprilovi je pa odobril gospodarski program in pa načrt novemu opravilnemu redu.

Gospodarski in književni odsek sta se sešla vselej, kedar je nanesla potreba, da preudarita in priporočata v svoje področje spadajoče stvari odboru v sprejem in potrdilo z dotičnimi nasveti.

Društvene knjige za leto 1893. so se bile zaradi nepričakovanih zadržkov nekoliko zakasnile. Zato so bili društveniki za svoje čakanje odškodovani z dobrimi knjigami. Matica je izdala lani 55 tiskovnih pôl raznovrstnega gradiva: Navadni Letopis z 20 pôlami; II. del Goriške prof. Rutar,a v obsegu 8 tiskovnih pôl z goriško zgodovino, in II. zvezek imenitne povesti „Z ognjem in mečem“. Knjig se je tiskalo prvih dveh po 2500, zadnje pa po 2700 iztisov. Prvi dve knjigi sta do malega vže pošli, povesti „Z ognjem in mečem“ je pa obeh zvezkov še vedno lahko dobiti precejšnje število.

Tudi letos izda „Matica“ pred vsem troje društvenih knjig, namreč: 1.) „Letopis za l. 1884“. Urednik mu bode odbornik prof. Bartel; obliko bode imel isto, obseg

podoben. Le unanjost se mu ima kakor sploh vsem Matičnim knjigam odslej dati ličnejša. 2.) Doneski k zgodovini „Škofje Loke“, znanstvena razprava iz peresa prof. dr. Fr. Kosa. 3.) „Zgodovina slovenskega slovstva“; spisal prof. dr. Karol Glaser. I. del. (Od prvega početka do Vodnika.) Knjige so proračunjene na 60 tiskovnih pol. Prve in druge knjige izide po 270, tretje pa 3000 iztisov, ker se ima nadaljevati in bodo izvestno po njej segali novi udje poznejših let. (Dalje sledi.)

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

V.

(Dalje.)

Potrebno se mi zdi še nekoliko naslikati, kako se delajo železnice v Ameriki, ker se še spominjam fantastičnih pripovedek, ki sem jih čital o tem v svojem maternem jeziku.

Kakor sem že višje povedal, jaz nisem imel nobenega pojma o tej stvari v Rusiji, torej ne morem primerjati, temveč morem samo opisati, kako v resnici delajo v Ameriki v sedanjem času.

Strmci na vseh ameriških progah izimši gorske dele v Skalnih in Atlantskih gorah ne znašajo nad jedno stotino, v mestih ali blizu večjih rek ali morij se dopušča petnajst tisočin. To je najviš i dopustljivi strmec na ravnih železnicah, na krivih se pa ne dopušča nad jedno dvestotino strmeca. To pravilo me je stalo nad dvesto tisoč dolarjev pri zemeljskem delu, ali potem jako olajšuje izkoriščenje železnice. Na mojej progi je samo na jednem mestu, ko se železnica bliža Mehikanskemu zalivu bilo 15 tisočin padca. Krivina se dopušča na 6 stopinj, ali k večjemu na osem, in mnoge železnice odkrekajo menjanje voz, ko bi kje bila krivina večja, ker se na krivinah jako izrabljajo kola. Nasipi se delajo od 10 do 12 čevljev širjave na vrhu, in v rezi po toliko širjave na dnu Nagnjeni so od jedne tretjine do polovine, kakeršna je zemlja. V trdi glini dopuščajo se skoro navpični nasipi ali preseki. Cena za prstno delo znaša osem centov za kubični jader, če je pesek, pri glini 12 do 25 centov za kubični jader in pri 40 centov za skriljevec in do jednega dolarja za kamenje. Za to ceno mora kopač iztrebiti še vse štore do 18 palcev globočine. Z zemeljskimi deli pečajo se na jugu samo Italijani in zamorci, na severu in vzhodu Italijani in irlandci, včasih tudi Poljaki, redkokedaj Ogri, na zapadu pa Kitajci. Železnični pragovi se v največ slučajih tešejo 6 palcev debeli, 8 palcev široki in osem čevljev dolgi in se pokladajo dva čevlja narazen in stoje po 25 centov dostavljeni na železnico. Na jugu se rabi rumena smreka in poslednji čas tudi cipresa, na severu in vzhodu beli hrast, na zapadu pa kar pride pod roko. Poslednji čas so se po vseh Zjedinjenih državah začeli delati poskusi s pragovi iz slame, jekla in stekla. Ker se vedno bolj izsekavajo gozdi, so si začele prizadevati mnoge železnice, da jih zamenja s čim trajnejšim, ali dosedaj, kolikor mi je znano se nobeno nadomestilo ni obneslo.

Železnični mostovi po vseh novih progah bodisi že trajni ali pa le začasni, odlikujejo se po lahkosti in ceni zgradbi. K začasnim mostovom prištevam surove zgradbe iz neotesanih brunov v močvirnih in sploh nižjih krajih, da se po njih privaža zemlja za zasipanje. Na nje položе debele brune, potem pragove in šine in zasipajo jih z zemljo z vlaka, dokler se ne začne pravilna vožnja. Te zgradbe so včasih 40 do 50 čevljev visoke. Navadno so jako nevarne, ali tako znižujejo ceno za delo, da jih podjetniki vendar redno rabijo. Meni je celi vlak z lokomotivo in desetimi naloženimi vozovi skočil s tacega začasnega mostu, ali vendar sem privarčeval ž njih vporabo celih stotisoč goldinarjev.

Stalni mostovi grade se jako priprosto. Prepotoval sem vse Zjedinjene države in sem posebno pazil na mostove ali povsod sem videl jednake. Seveda to velja za lesene mostove, ker povsod sprva delajo lesene mostove. Čez nekaj let, ko železnica že donaša dohodke in leseni mostovi začno trohneti, zamene jih z železnimi ali pa jeklenimi najrazličnejših vrst. Leseni, prvotni mostovi delajo se tako-le: Zabije se pet kobil (nog) v vrsto, dvanajst čevljev je oddaljena vrsta od vrste, vrhovi se odžagajo v vodoravni črti in nanje se položе obrezani tramovi po 12 palcev široki in debeli in 12 čevljev dolgi. Na kobile se pribijejo z velikimi železnimi žeblji, potem se položе podolžni obrezani tramovi po 6 palcev debeli. 12 široki in 25 čevljev dolgi povprečno 8 čevljev narazen, in vezajoč jih z naslednjimi, menjajoč vezanje tako, da sta na vsaki kobili dve vezi in dva cela tramova. Nanje denejo se rezani tramovi 6 palcev debelosti, 8 palcev širokosti in 8 čevljev dolgosti in ti poslednji se zopet zvežejo s podolžnimi tramovi po 6 palcev debelimi in 8 palcev širokimi. Za tem se ves most zbije z železnimi žeblji in je gotov. Taki mostovi se razmerno jako po ceni in morejo se narediti jako hitro. Na moji progi jih je bilo okoli 6 milj in pogostoma zabili so po 100 kobil na dan, upotrebljujoč parni stroj za zabivanje po jezerih in rekah, posebne priprave na valjih za jarke in brezvodna mesta. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Graško vseučilišče. Za poletni tečaj se je na Graškem vseučilišči vpisalo 90 rednih in 10 izrednih bogoslovcev, 522 rednih in 38 izrednih pravnikov, 449 rednih in 62 izrednih medecincev, 73 rednih in 26 izrednih modroslovcev, te. 58 farmacevtov. Vkupe je torej 1328 slušateljev.

Nemcev je na svetu 76 milijonov. V Nemčiji jih je 49, v Avstro-Ogerski 10, v Švici 2, v Rusiji $1^1/_4$, v druzih evropskih deželah $7^1/_4$, v Severni Ameriki 7, v Južni $^1/_2$, milijona. Kake tri milijone jih je pa v Aziji, Afriki in Avstraliji.

Tečaj za stalne častnike se opusti, kakor poročajo časopisi. To šolo so nekdaj obiskovali stotniki, kateri so hoteli

postati majorji. Skušnje so pa pokazale, da ta pouk ni imel povsem pravega vspeha Možje, ki so že 26 let služevali, niso več za šolo. Šolanje v tem času slabo vpliva na njih stanovsko zavest. V bodoče bode postal major, o čemur se bodo prepričali, da ima sploh za to sposobno zmožnost. Da pa v vojni ne bode manjkalo temeljito izobraženih častnikov, bode se jih vsako leto dvakrat toliko vzelo v višjo vojno šolo, nego se jih je dosedaj.

Novice.

— **Duhovniške spremembe.** G. Ign. Nadrah, semeniški duhovnik, gre za kapelana v Metliko in g Iv Rihteršič, semeniški duhovnik, za kapelana v Mokronog. G. Ant Mali, kapelan v Naklem, je imenovan župnim upraviteljem v Javoru pod Ljubljano. Prestavljen je g. Iv. Bezeljak, kapelan v Staremtrgu pri Loži, za kapelana v Bohinjsko Bistrico. Na njegovo mesto pride g. Stanislav Peharc, semeniški duhovnik.

— **Za Sokolski izlet v Novo mesto** dne 3. junija t. l. kaže se izvanredno zanimanje V Novem mestu delajo se obsežne priprave za dostojen vsprejem gostov. Tudi na posamnih železničnih postajah vršili se bodo pozdravi. Vzpored izletu, katerega se udeleži razun pevskih društev „Slavec“ in „Ljubljana“ tudi prav mnogo drugih rodoljubov ljubljanskih, določil se je nastopno: 1.) Odhod iz Ljubljane: točno ob 5. uri zjutraj z južnega kolodvora. 2.) Prihod v Novo mesto: ob 8. uri zjutraj. 3.) Sprejem izletnikov na kolodvoru po bratskem „Dolenjskem Sokolu“. 4.) Pozdrav pred mestom po g. županu kot načelniku slavne mestne občine novomeške. 5.) Ob polu 9 uri dopoludne zajuterk v gostilnicah pri „Brunerju“ in „Švarcu“ 6.) Ob polu 10. uri dopoludne sprevod po mestu. 7.) Ob polu 11. uri dop. skupna sv. maša v cerkvi oo. frančiškanov (pri maši pojo pevska društva). 8.) Ob 1. uri skupni obed pri „Tučku“. 9.) Ob 3. uri popoludne ljudska veselica na prostem pred vojašnico s telovadbo, petjem in godbo. 10.) Ob 8. uri zvečer ples in prosta zabava v prostorih „Narodne čitalnice“. 11.) Odhod iz Novega mesta ob 12. uri po noči, 12. Prihod v Ljubljano ob 3. uri zjutraj.

— **Slavnostna otvoritev železnične proge Grosuplje-Novomesto-Straža** vršila se je ob najlepšem vremenu včeraj prav sijajno. Trgovinski minister je bil zaradi državnozborskega zasedanja zadržan priti k slovesnostim. Zastopal ga je sekcijski načelnik v trg. ministerstvu ekscelenca vitez Wittek v spremstvu drugih visokih dostojanstvenikov od ministerstva Navzoč je bil tudi predsednik c. kr. av. drž. železnic ekscelenca pl. Bilinski. Od c. kr. deželne vlade vdeležil se je slovesnosti deželni predsednik baron Hein z večimi vladnimi svetovalci i. dr. Navzoč je bil deželni glavar z vsemi deželnimi odborniki, več dež. in drž. poslancev, zastopniki justičnih oblastev, predsednik trgovske in obrtniške zbornice, zastopniki pošte, vojaštva, več županov in drugih. Slavnostni vlak vozil je v pravcatem triumfu preko vinorodne Dolenjske. Na postajah vršili so se sijajni vsprejemi, vsi kraji ob progi bili so okinčeni in grom topičev razlegel se je po dolinah. Presijajni so bili vsprejemi v Višnji gori, Trebnjem in Novem mestu. Župani pozdravili so visoke goste. Zbrali so se k vsprejemu povsod občinski zastopi, čč. duhovščina, razna društva in šolska mladina. Ženstvo v narodni noši delilo je mej visoke goste šopke ali pa jih pogostilo s kapljico pristnega Dolenjca. V Trebnjem je bil na kolodvoru tudi oddelek vojaške godbe. V Novem mestu govorila sta ob sprejemu župan Perko in prošt Urh. Poudarjeno bodi, da so župani povsod izključno slovenski pozdravljali. Na kolodvoru v Novem mestu bila je vojaška godba, meščanska garda z godbo, „Dolenjski Sokol“, ženstvo v narodni noši in nebrojno mestno in kmetsko ljudstvo. Pred mestom je stal lep slavolok. Vse mesto je bilo najdičneje okrašeno. Pred mestno hišo, kamor so se visoki gostje podali bilo je potem defilovanje društev. Pri banketu je napil drž. in dež. poslanec baron Schwegel cesarju, dež glavar Detela sekcijskemu načelniku Witteku, ta pa v lepih besedah deželi Kranjski. — Dal Bog, da bi nova železnica bila res v vsem v prospeh dosedaj zanemarjene Dolenjske.

— **Pri veliki veselici za »Narodni Dom«,** katero priredi v nedeljo dne 10. t. m. na Koslerjevem vrtu Šišenska čitalnica, sodelovala bodo iz prijaznosti tudi pevska društva „Lira“ iz Kamnika, „Slavec“ in „Ljubljana“ ter se je korporativno udeleži slavno telovadno društvo „Ljubljanski Sokol“.

— **Veliki koncert** svoj priredi Glasbena Matica v četrtek dne 7. junija v Ljubljani, v redutni dvorani. Pri koncertu sodeloval bo g. drd. Bela Stuhec, štajarski Slovenec kot baritonist. Vspored obseza v prvi vrsti vokalne točke.

— **Umrl** je dne 27. maja t. l. v Ljubljani hišni posestnik in mizarski mojster g. Jožef Regali Pokojnik si je kot vrl slovensk agitator pridobil velikih zaslug, za slovensko stvar posebno pa za svojedobno narodno zmago v občinski zastop ljubljanski. N. v. m. p.

— **Zgradba novega zidanega mostu čez Bistrico v Kamniku** odda se potom minuendne dražbe. Stroški proračunjeni so na 22.100 gld. Ponudba je vložiti do 5. junija t. l. Vse podrobno je razvideti pri mestnem županstvu kamniškem.

— **Izpred porotnega sodišča.** Prvi dan dne 28. maja druzega letošnjega porotnega zasedanja vršile so se tri obravnave. Prvi je sedel na zatoženi klopi 71letni delavec Janez Cotman iz Ilovce na ljubljanskem barji. Zagovarjati se je imel zopet zaradi tatvine, zaradi katerega hudodelstva je bil že 24krat kaznovan; vsega skupaj pa je bil že 34krat kaznovan. Kot tatu iz navade obsodilo ga je sodišče na pet let težke ječe. — Pri drugi obravnavi zagovarjati se je imel 19letni opekarski delavec Lah Angelo della Flora Dne 18. marcija t. l. sunil je na Viču, kjer sta delala, povodom nekega prepira svojega tovariša Pietra Casagrande z nožem v desno stegno, da je temu kri odtekla in je kmalu na to umrl. Della Flora dobil je 3 leta težke ječe. — Pri tretji obravnavi je bil obsojen 24letni Peter Dacar z Naklega na 6 let težke ječe, ker je v ponočevanji dne 18. marcija t. l. udaril s tako silo posestnika Janeza Matjana s polenom po glavi, da je ta že drugi dan umrl. — Obravnava proti Josipu Vrtačniku iz Dol pri Litiji, ki se je vršila dne 29. maja, se je preložila. Vrtačnik je tožen krive prisege. Ker je navel za dokaz svoje nedolžnosti neko pričo, se je odredilo isto zaslišati in torej obravnavo preložiti. — Pri drugi obravnavi vršivši se istega dne obsojen je bil Janez Papler iz Pristave pri Tržiču zaradi spolskega posiljenja na 18 mesecev težke ječe. — Dne 30. maja pričela se je obravnava proti morilcem okr. sodnika dr. Krausa v Škofji Loki.

— **Nesreča.** Dne 29. maja t. l. pohodil je v Gradišči konj 3letnega otroka tukajšnjega brivca Drganca. Otrok je bil čez par trenotkov mrtev. Brivčeva stara mati peljala je otroški voziček po hodniku, za njim pa je šel 3letni fantek. Pride pa v tem trenotku dvovprežen tovorni voz po cesti, kar pade po naključji ali kali nesrečni fantek pred konja, kateri je z vso težo stopil nanj. Stara mati v 69. letu svoje dobe se je vsled te nesreče tako prestrašila, da je smrtno zbolela.

— **Požar** uničil je dne 23. maja v Kamniku pri Preserji 29 poslopij. Na lice mesta prihitela sta tudi gasilni društvi iz Borovnice in Vrda. Le gasilcem se je zahvaliti, da ni pogorela cela vas kakor pred 14 leti.

Anarhisti.

V Berolinu so se predzadnji teden imeli zagovarjati dr. Gumplovič iz Gradca bogoslovec Wächter in pa delavec Wilmental zaradi dogodkov na nekem shodu brezposelnih delavcev. Dr. Gumplovič je na tem shodu govoril, da

imajo delavci v potrebi pravico drugim stanovom vzeti s silo, česar potrebujejo. Pri sodišči dr. Gumplovič dejanja ni tajil. Rekel je, da pričakuje, da ga obsodijo, ker pravice tako nimajo, temveč le moč. Pomislijo naj pa, kaj bode jim ostalo, ko še moč izgube. Državni pravdnik je sprva predlagal 16 mesecev ječe, ko je to slišal, je pa predlagal trde ječe 8 let. Sodišče se pa na njegov nasvet ni oziralo in je obsodilo dr. Gumploviča v 16mesečno in Wilmentala v 9mesečno ječo. Wächterja je pa oprostilo.

Tudi mladi fantje boljših stanov začenjajo se igrati z bombami. To gotovo prihaja od tod, ker mnogo slišijo o anarhistih. V Rimu so te dni prijeli nekega trinajstletnega dečka, ki je vrgel bombo, katera je popolnoma raznesla zid nekega vrta. Dečka so prijeli in pokazalo se je, da je sin angleškega generalnega konzula Röslerja. Mladi zločinec neče nič povedati, kaj da bi bilo povod njegovemu zločinskemu početju. Na posredovanje angleškega veleposlanika so ga izpustili iz zapora.

Omenili smo že v našem listu, da so v Lüttichu zaprli več anarhistov. Mej drugim so zaprli nemškega anarhista Müllerja. Ta je izpovedal, da so anarhisti imeli shod kmalu po Henryjevem atentatu v Parizu in sklenili izvršiti dinamitne napade na dobro obiskovanih gostilnicah in kavarnah v raznih evropskih mestih. Tega shoda so se udeležili baron Sternberg, Schlebach, Guerin, Gauche in Beaulieu. Sternberg je bil prevzel vodstvo nameravanega delovanja. Gauche, ki je jako bogat, mu je dal v anarhistične namene 30.000 frankov. Sternberg pa kot lahkoživ in lahkomišljen mož ni bil prav za tako delo. Od dobljenih 30.000 frankov jih je v anarhistične namene porabil le 2000, druge je pa zapravil z razuzdanim življenjem, z malovrednimi ženskami, potem jo je pa pobegnil v Ameriko.

Štrajk v Ameriki.

Slabe čase so si ravno kapitalisti vedeli dobro obrniti v svoj prid. In v prvi vrsti se zopet nahajajo one bogatinske sebične družbe, katere iz delavcev takorekoč izsesajo vso delavno moč, ko pa reveži omagajo vsled vednega truda, jih odpuste, češ, saj imamo na izbiro mladih in zdravih ljudij. Najsramotneje so počele pennsylvanske premogovne družbe, ki imaje najmanj vzroka tožiti o slabih časih. Premog so vedno dobro prodajali, in ravno sedaj spomladi so dobili mnogo novih naročil po vzhodnih državah, kar bi jih moralo zadrževati, da bi vsaj delavcem že tako borne plače ne krčili. Očitno kažejo, da jim je le za žepe, za delavčevo dušo in telo pa nič.

Delavci hočejo večjo plačo, ker je sedanja za ondotne razmere res nezadostna, posebno, če je delavec družinski oče. Ker se družbe ne udajo z lepa, poskušajo premogokopi s štrajkom doseči svojo pravico. Po najnovejših poročilih jih štrajka nad 130.000. Štrajka tudi nekaj delavcev, ki imajo delo pri koku. Gode se grozni prizori, veliko delavcev in redarjev je ranjenih, nad dvajset delavcev doslej že ubitih. Pomenljivo je, da pri štrajku delajo velike izgrede ženske.

Začeli so premišljevati o posledicah tega velikega štrajka in trdijo, da bodo na škodi jedino delavci in nekatere vzhodne tovarne. Delavci za to, ker zgubljajo čas in jih bode nekaj gotovo zgubilo delo za vedno, vzhodne tovarne pa ne bodo mogle dolgo časa z vso močjo delati, ker jim bo zmanjkalo kuriva. Zahodno od Čikaga posledic tega štrajka najbrž ne bodo občutili prav nič, zlasti ne po Minnesoti in Wisconsinu. Tukaj tam kuriva ne more zmanjkati. Po pristaniščih v Ashlandu, West Superioru in Duluthu je nakopičenega nad dva milijona ton premoga, in to že zadostuje za cel zahod za šest mesecev, če tudi prav iz vzhoda ne pripeljejo nove zaloge. Severozapadne železnice imajo še vrhu tega ogromne zasebne zaloge. Govorili so celo, da so pennsylvanski baroni sami provzročili štrajk s skrivnim namenom, da poide premogova zaloga na zahodu in se jim odpre novo polje za dobičkarenje.

Delavci pač ne bodo mogli vzdržati štrajka več mesecev, ker nimajo dovoljne denarne podpore. Najbolje bi seveda bilo, ko bi se mogli s pomočjo posredovalcev pobotati z družbami, kakor so storili štrajkarji na železnici Great Northern.

Štrajk na Great Northern železnici so povoljno završili v noči med 1. in 2. majnikom. Čestitajo si lahko medsebojno železnična družba, delavci, trgovci peterih držav in posredno tudi trgovina vseh Združenih držav.

Štrajk se je raztezal od St. Pavla pa do obrežja Tihega morja; najmanj 15.000 mož je bilo dober teden dni brez dela. Predsednik Hill je začel z avgustom lanskega leta zniževati plačo, kar je poslej po par odstotkov še trikrat storil. Vendar so imeli boljši delavci dovoljno plačo, navadnim po 1 dolar ali 90 centov na dan nikakor ni zadostovalo. Predsednik novoustanovljene unije železniških delavcev Mr. Debs je vsled tega napovedal štrajk. Hill je tudi takoj sprevidel, da bode vsaj nekaj plače moral zvišati, delavci so hoteli imeti popolno plačo, kakor so jo imeli pred avgustom lanskega leta. Predsednik Hill se jim je udal toliko, da naj celo zadevo dado delavci in družba v presodbo nepristranskim možem, in po njihovem odloku naj bi se potem vsi ravnali. To pa delavcem ni bilo všeč; o drugem niso hoteli nič slišati, kakor da se jim da polna stara plača. Prebivalci ob železnici zlasti meščani so pritrdili Hillu in tudi pritiskali na delavce, da naj sprejmejo predlog železniškega predsednika. Trgovci in obrtniki iz Heleni Mont., in trgovci v Montani so v posebnih resolucijah obsodili trdovratno obotavljanje in nezaupnost delavcev, ter prosili Hilla, da naj prej ko mogoče poskrbi, da bodo vlaki zopet redno vozili med St. Paulom in morjem. Delavci so se na to spametovali, tembolj, ker se je širila govorica po St. Paulu, da ima Hill po mestu že 600 novih delavcev nastanjenih, s katerimi prične voziti vkljub štrajkarjem. V torek popoldne 1. majnika je prišla štrajkarska deputacija z Debsom k Hillu in se ž njim sporazumela, da štrajkarji in družba izvolijo posredovalni odbor in se podvržejo njegovi razsodbi. Hill jih je po svoji navadi sprejel

prijazno in jim obljubil, da bode odbor takoj izvoljen. Sporazumejo se, da naj posredujejo trgovci mest S. Paula in Minneapola, katerim je največ na tem ležeče, da se takoj prične delati.

Odbor se je zbral zvečer in po živahni debati odločil sledeče: „Zaslišali smo zahteve obeh strank, družbe in delavcev, in sklenemo po pametnem presojevanju, da naj družba delavcem poviša plačo za 75 odstotkov one svote, katero jim je skrčila od plače po 1. avgusta 1893., odlok velja za vse delavce, ki se strinjajo z našo razsodbo.“

S tem odlokom so bili zadovoljni družbin predsednik in delavci; koj zjutraj na vse zgodaj so telegrafovali po celi progi, da je štrajk končan. Veselje med delavci je bilo nepopisano; radostno vriskaje so hiteli na kolodvore, zakurili lokomotive in stari red se je pričel še isto popoldne. Veseli so bili, da so s štrajkom vsaj nekaj pridobili, ker so se že bali, da bodo vsi odpuščeni. Družbin predsednik Hill je pa tudi svojo zadovoljnost izrazil z besedami: „V rokah mojih starih izvežbanih delavcev je družbina lastnina varna; zares me veseli, da mi ostanejo stari zvesti delavci v svoji stari službi.“

Štrajk je bil v obče precej miren; izgredov je bilo malo. Samo na zahodu po Montani so štrajkarji poškodovali par mostov, krvi pa nikjer niso prelivali. Novi minnesotski maršal Bede se je obnašal prav taktno, kar mu družba in delavci radi priznavajo.

Ta štrajk nam jasno kaže, kako je treba ravnati štrajkarjem: obrnejo naj se na državljane in naj tudi družbe silijo, da si skupno izvolijo posredovalce, ki bodo gotovo pravično sodili njihove težnje. Državljani dobro vedo soditi, kedaj je treba pomoči sodržavljanom delavcem. Ako bi se potem družba ne udala odloku posredovalcev, imela bi zoper sebe zraven delavcev še državljane, kar bi bilo gotovo pogubno za njo samo. „Am. Sl.“

— **Žrtva igre.** Grajščak v Mugini Vittorio se je te dni v svojem gradu obesil, ker je v zloglasni igralnici v Monte Carlu zgubil mnogo premoženja.

— **Dva roparja so prijeli** po hudem boju v pokrajini Lissari v Italiji. Pri tem je bil ubit jeden žandarski podčastnik.

— **Potres.** V občini Vigianello na Laškem je hud potres podrl tri hiše, več pa poškodoval Ljudje prebivajo zunaj na polji, kamor so iz strahu bežali. Človek ni nobeden mrtev.

— **Kolera.** V ruskem mestu Mlava blizu pruske meje se je pokazala kolera. V kratkem je zbolelo dvajset ljudij, od katerih jih je deset umrlo.

— **Nesreča v premogovniku.** V premogovniku pri Anderluesu v Belgiji so se vneli plini in šest oseb ubili in štiri težko poškodovali.

— **Samomor poneverjevalca.** Mestni blagajnik Ghiringheli v Milanu so je ustrelil, ko je poprej poneveril pet milijonov lir. Hoteli so ga ravno zapreti.

— **Hiša se je podrla.** V Berolinu so popravljali neko hišo, kar se udere dne 18. m. m. strop tretjega nadstropja in zruši hišo do tal. Tri zidarje je ubilo, več težko poškodovalo.

— **Toča** je hudo pobila okrog Kostajnice na Hrvaškem, dne 26. m. m. Pokončala je vse žito na polji in pobila več oken. Nekatera zrna so bila do 10 dekagramov težka.

— **Rumena mrzlica.** Dne 21. m. m. je v Trst priplul parnik „Columba,“ ki je pripeljal kave iz Brazilije. Na potu so štiri osebe zbolele za rumeno mrzlico. Dva obolela mornarja sta že umrla. Tržaški mestni fizikat je storil vse potrebne zdravstvene naredbe.

— **Hudoben dovtip.** Predzadnjo nedeljo je jako mnogo ljudij v Düsseldorfu ogledovalo živalski vrt. Dva lepo oblečena gospoda sta začela upiti, da je jeden lev ušel. Gledalci so res mislili, da je lev ušel iz kletke in so se strašno prestrašili. Več žensk je palo v omedlevico. Le težko so uradniki ljudi pomirili. Prouzročitelja tega strahu prideta pred sodišče.

— **Strela.** V Postelburgu na Češkem, je strela ubila nekega zidarja. V Schneebergu na Češkem je udarila v spomenik cesarja Franca I. in ga močno poškodovala.

— **Anarhistova oporoka.** Dognalo se je, da je anarhist Gauche, katerega so zaprli, z denarjem podpiral anarhiste. Pri njem so našli oporoko v kateri voli vse svoje premoženje zaprtemu anarhistu Gave v korist anarhistične propagande.

— **Razpok.** Na vojaškem vežbališču poleg Berolina se je razletel zavod za zrakoplavje. Sodi se, da je jedna steklenica, v kateri je bil vodik, bila slabo zamašena in je vsled tega zrak vdrl vanjo in nastal treskalni plin. Razbilo je na kacih 100.000 tacih steklenic, poslopje razneslo. Odneslo je dva debela kosa železa. Jednega je vrglo 1.500 metrov daleč, druzega na neko poslopje za stroje in je v dveh krajih pobilo. Vse v obližji stoječa poslopja je poškodovalo. Škode je kacih 100 000 mark.

— **Kapelnik v zanjki.** V Reki je kapelnik Jozef Milier s svojim psom Osmanom šel na sprehod. Ker pes ni imel predpisane znamke, ga je hotel vjeti konjač ali po neprevidnosti je vrgel zanjko kapelniku na vrat. Kapelnik je šel potem k policiji, da se je pritožil zaradi konjaške nerodnosti.

— **Otrok zgorel.** Na pristavi škofa Zalke pri Šopranji je nastal požar. Zgorel je jeden otrok. Zastonj je bilo vse prizadevanje, da bi ga rešili. Škoda je znatna.

— **Silobran.** Dne 19. m. m. sta brata Štefan in Stojan Lavrič, pri Kostanjici na Hrvaškem, iz hudobije posekala dve breskvi na posestvu soseda Maleševića. Poslednji je prišel branit svoje imetje. Brata sta zbežala, ali kmalu se vrnila s puškama oborožena. Štefan je ustrelil na Maleševića ali ga ni zadel. Malešević, ki je imel pri sebi puško nabasano s svinčenim drobom, je stekel, ali kmalu se je obrnil ustrelil na Štefana Lavriča in ga težko ranil. Malešević se je sam naznanil žandarmeriji, ki je vse sporočila sodišči v Kostajnici.

— **Samomor vojaškega ataša.** V Benetkah se je umoril japonski major Massamori, ataše pri italijanskem poslaništvu v Rimu, ki je po nalogu svoje vlade proučeval italijanske utrdbe. Massamori je bil jako izveden častnik. Mislili osbje, da bode kdaj japonski vojni minister. Poslednji čas je bil jako molčeč. Govori se, da mu je bilo dolg čas po svoji domovini.

— **Demantna tatvina.** Antwerpenskemu trgovcu z demanti Zolhowskemu je ukradenih za 150.000 frankov demantov, ko se je peljal po noči iz Calaisa v Pariz po železnici.

— **Ropni umor v Londonu.** V Londonu našli so te dni umorjeno posestnico nemške gostilnice Zofijo Rosch. Sodi se, da sta jo umorila neki natakar in njegova žena, tudi Nemca, ki sta služila v tej gostilni. Oba sta pobegnila. Policija ju upa kmalu dobiti v pest, ker ne znata angleščine.

— **Soproga ga je ubila.** V Ferssnamu na Pruskem je ribič Pezlinski hotel zaklati v pijanosti ženo in otroke. Ko se mu drugače niso mogli ubraniti, ga je žena udarila s sekiro in ubila.

— **Očeto- in bratoumor.** V Villa Curingi pri Catanzaru v Italiji je te dni pri mizi pomoril znanega milijonarja barona Revilaquo in njegovega sinu baronov lasten nezakonski sin. Morilec neče povedati, zakaj je očeta in brata umoril.

— **Čudna postava.** V državi Michigan prišla je nedavno v veljavo nova postava, po kateri se ima pijanstvo od slej zanaprej smatrati kot bolezen. Izgredi pijanih ljudij, katere so do sedaj kaznovali z zaporom ali denarno kaznijo, se morajo zanaprej pripisovati nasledkom bolezni. Mesto različnih prisilnih delavnic, se bodo zidale nadalje bolnišnice za pijance. Po strani se pa pripoveduje, da se je sicer taka postava pojavila, da se je pa nekoliko dvomljivcev pritožilo na državo, češ, da ima postava nekako čudno lice. Tirali so stvar tako daleč, da je prišla pred najvišje sodišče. To pa je odločilo za postavo neugodno rekši, da državna postavodaja nima nikake pravice božati kalilce javnega in zasebnega miru. Tako je ta postava izginila iz postavodajne knjige. Niti o prvih poskusih ni nič slišati. Kako so se neki obnesli, če so sploh kaj poskusili s tem zdravilom? Menda bi tako zdravilo največ pomagalo posestnikom tacih zdravišč, katerim bi se bolniki na državne stroške pošiljali, kakor je bilo rečeno. Umno pa je bilo, da so hoteli tem ustavom dati republikansk značaj. Postava pravi, da ne pozna razločka mej bogatci in berači. Za bolnike bi imeli okraji skrbeti, za katere se pa ni bati, da bi kaj posebno tekmovali v tem delu usmiljenja. „Am. Sl.“

Tržne cene.

V Ljubljani dne 12. maja 1894. Pšenica gld. 8·20 kr. rž gld. 6·30 kr., ječmen gld. 6·20 kr., oves gld. 7·30 kr., ajda gld. 8·— kr., proso gld. 6·50 kr., turšica gld. 5·60 kr., leča gld. 12·— kr., grah gld. 12.— kr., fižol gld. 8. — kr. (Vse cene veljajo za 100 kgr.)

Loterijske srečke.

V Lincu dne 26. maja t. l.: 66, 63, 68, 62, 56.

V Trstu dne 26. maja t. l.: 69, 38, 11, 58, 60.

V Pragi dne 30. maja t. l.: 30, 68, 48, 27, 80.

Neogibno potrebno je za vsako družino

Kathreinerova

Kneipp-ova sladna kava

z okusom prave kave.

Ta kava daje to prednost, da se lahko popusti tako škodljiva prava zrnata ali pa z raznimi cikorijami zmešana kava in se iz te kave naredi **okusna** ter **zdrava** in **redilna** pijača. — **Nedosegljiva je kot dodatek k pravi kavi.** (13)

Visoko priporočana za ženske, otroke in bolnike.

Ponaredeb se naj varuje.

Dobi se povsod. ½ kile 25 kr.

Wilhelmov antiartristični in antireumatični

Kričistilni čaj

od **Franc Wilhelma**, lekarja v **Neunkirchen-u** na **Spod. Avstrijskem** dobiva se v vseh lekarnah v zabojih **po 1 gld.** V Ljubljani prodaja na debelo **Peter Lassnik.**

„Ne kupuj pri branjevci, temveč pri trgovci“
pravi star predgovor.

To se lahko uporablja na moje podjetje, kajti tako velika trgovina, kot je moja, ima vsled kupovanje velikih množin blaga za gotov denar in drugih prednosti nizke stroške, kateri so naposled le kupovalcu v korist.

Mični vzorci zasebnim kupovalcem zastonj in franko.
Bogate **vzorčne knjige**, kakoršnih **še nikdar** ni bilo, **za krojače** nefrankovano.

Blago za obleke. (17)

Peruvien in **dosking** za visoko **duhovščino**, predpisano blago za **uniforme c. kr. uradnikov**, za **veterance, požarne brambe, telovadce, livreje**, sukno za **bilard** in **igralne mize, prevlake za vozove, loden** tudi nepremočljiv za **lovske suknje, perilno blago, potni pledi** od 4 do 14 gld. itd.
Ceno, pošteno, trdno, čisto volneno sukno ne cene **cunje**, da se **jedva splača krojac**, priporoča

Janez Stikarofski,
Brno (avstrijski Manchester)
največja zaloga sukna v vrednosti ½ **milijona goldinarjev.**
Pošilja se le proti povzetju!
Dopisuje se v nemščini, češčini, madjarščini, poljščini, italijanščini, francoščini in angleščini.

Dunajske srečke po 1 krono.

Srečkanje že 12. julija.

5 glavnih dobitkov 10.000 kron. (1)

Srečke priporoča: J. C. MAYER v Ljubljani.

Odgovorni urednik: August Pucihar. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.